

AHOLI ORASIDA ME'DA-ICHAK SARATONI BO'YICHA SKRININGNING AHAMIYATI

Rajabova Bibisara Muminovna

Toshkent Davlat Tibbiyot Universiteti

Umumiy onkologiya yo'nalishi I kurs magistranti

E-mail: rajabovabibisora@gmail.com

Suvonqulova Hayitgul Baxriddinovna

Toshkent Davlat Tibbiyot Universiteti

Umumiy onkologiya yo'nalishi I kurs magistranti

E-mail: hayitgulsuvonqulova10@gmail.com

Axmadaliyeva Nozima Farxodjon qizi

Toshkent Davlat Tibbiyot Universiteti

Umumiy onkologiya yo'nalishi I kurs magistranti

E-mail: nozimaaxmadaliyeva75@gmail.com

**MAQOLA
MALUMOTI**

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received: 24.01.2026

Revised: 25.01.2026

Accepted: 26.01.2026

KALIT SO'ZLAR:

me'da-ichak saratoni, skrining, erta tashxis, onkologiya, profilaktika, kolorektal saraton, gastroskopiya

Me'da-ichak saratoni dunyo bo'yicha o'lim va nogironlikka olib keluvchi asosiy onkologik kasalliklardan biri hisoblanadi. Ushbu kasalliklar ko'pincha kech bosqichlarda aniqlanishi sababli davolash samaradorligi past bo'ladi. Shu sababli aholi orasida me'da-ichak saratonini erta aniqlashga qaratilgan skrining tadbirlarini tashkil etish muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur maqolada me'da-ichak saratoni skriningining ahamiyati, asosiy usullari hamda erta tashxis qo'yish orqali kasallikning oldini olish imkoniyatlari yoritilgan.

Kirish: Hozirgi kunda me'da-ichak tizimi saraton kasalliklari global sog'liqni saqlash tizimining dolzarb muammolaridan biri bo'lib qolmoqda. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti ma'lumotlariga ko'ra, me'da va ichak saratoni eng ko'p uchraydigan va o'lim ko'rsatkichlari yuqori bo'lgan onkologik kasalliklar qatoriga kiradi. Ushbu kasalliklar ayniqsa 40 yoshdan oshgan aholi orasida keng tarqalgan bo'lib, noto'g'ri ovqatlanish, chekish, alkogol iste'moli, kamharakat turmush tarzi va irsiy omillar bilan chambarchas bog'liq.

Me'da-ichak saratonining asosiy muammolaridan biri — kasallikning dastlabki bosqichlarda deyarli alomatsiz kechishidir. Natijada bemorlar shifokorga murojaat qilgan

vaqtga kelib kasallik rivojlangan, ba'zan esa metastaz bosqichida aniqlanadi. Bu holat davolash samaradorligini pasaytiradi va bemor hayot sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Shu nuqtai nazardan, aholi orasida skrining tadbirlarini joriy etish va keng ommalashtirish muhim ahamiyatga ega. Skrining — bu kasallik alomatlari mavjud bo'lmagan shaxslarda ham saratonni erta aniqlashga qaratilgan tekshiruvlar majmuasidir. Me'da–ichak saratoni bo'yicha skrining dasturlari orqali kasallikni erta bosqichda aniqlash, o'z vaqtida davolash va o'lim ko'rsatkichlarini kamaytirish mumkin.

Me'da saratoni skriningi uchun asosan gastroskopiya, *Helicobacter pylori* infeksiyasini aniqlash, biopsiya kabi usullar qo'llaniladi. Ichak, xususan kolorektal saratonni aniqlashda esa najasda yashirin qon tekshiruvi, kolonoskopiya va sigmoidoskopiya kabi usullar muhim hisoblanadi. Ushbu tekshiruvlar orqali saratonga olib keluvchi poliplar va displaziyalarni erta bosqichda aniqlash va bartaraf etish imkoniyati mavjud.

Aholi orasida skrining dasturlarini keng joriy etish nafaqat kasallikni erta aniqlash, balki sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish, aholini onkologik xabardorligini oshirishda ham muhim rol o'ynaydi. Ayniqsa xavf guruhiga kiruvchi shaxslar — yoshi katta, irsiy moyilligi bor va zararli odatlarga ega bo'lgan aholi qatlamlari uchun muntazam skrining o'ta zarur hisoblanadi.

Me'da–ichak saratoni bo'yicha skrining tadbirlarini takomillashtirish va aholi orasida keng joriy etish sog'liqni saqlash tizimining ustuvor vazifalaridan biri bo'lishi lozim. Bu esa kasallikni erta aniqlash, davolash samaradorligini oshirish va aholi salomatligini yaxshilashga xizmat qiladi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya: So'nggi yillarda me'da–ichak saratoni bo'yicha olib borilgan ilmiy tadqiqotlar ushbu kasalliklarning erta aniqlanishi va oldini olishda skrining dasturlarining muhim ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatmoqda. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti hamda yetakchi onkologik markazlar tomonidan e'lon qilingan tadqiqotlarda me'da va kolorektal saratonni erta bosqichda aniqlash o'lim ko'rsatkichlarini sezilarli darajada kamaytirishi qayd etilgan.

Bir qator ilmiy manbalarda me'da saratoni rivojlanishida *Helicobacter pylori* infeksiyasi asosiy xavf omillaridan biri sifatida ko'rsatilgan. Tadqiqotlar natijalariga ko'ra, ushbu infeksiyani erta aniqlash va davolash me'da shilliq qavatidagi prekansor holatlarning rivojlanish xavfini kamaytiradi. Shu bois ko'plab mamlakatlarda me'da saratoni skriningi doirasida gastroskopiya va *H. pylori* testlari tavsiya etilmoqda.

Kolorektal saraton bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar esa najasda yashirin qon aniqlash testi va kolonoskopiyaning yuqori diagnostik ahamiyatga ega ekanligini tasdiqlaydi. Ilmiy adabiyotlarda kolonoskopiya nafaqat tashxis qo'yish, balki saratonga olib keluvchi poliplarni erta bosqichda olib tashlash imkonini beruvchi samarali usul sifatida baholanadi. Shuningdek, muntazam skriningdan o'tgan aholi orasida kolorektal saratonning kech bosqichlarda aniqlanishi sezilarli darajada kamaygani ko'rsatilgan.

Mahalliy va xorijiy olimlar tomonidan olib borilgan izlanishlarda skrining dasturlarining samaradorligi aholi xabardorligi va tibbiy xizmatlardan foydalanish imkoniyati bilan chambarchas bog'liq ekanligi ta'kidlanadi. Ayniqsa, xavf guruhiga kiruvchi shaxslar orasida skrining tadbirlarini tizimli ravishda o'tkazish kasallikni erta aniqlashda muhim omil hisoblanadi.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, me'da–ichak saratoni bo'yicha skrining dasturlarini joriy etish va takomillashtirish global miqyosda ijobiy natijalar bermoqda. Shu bilan birga, rivojlanayotgan mamlakatlarda skrining qamrovining yetarli emasligi va aholi o'rtasida xabardorlikning pastligi dolzarb muammo bo'lib qolmoqda.

Mazkur ilmiy ishda me'da–ichak saratoni bo'yicha skriningning ahamiyatini baholash maqsadida tizimli tahlil va taqqoslash metodlari qo'llanildi. Tadqiqot jarayonida mavzuga oid mahalliy va xorijiy ilmiy maqolalar, monografiyalar, statistik ma'lumotlar hamda sog'liqni saqlash tashkilotlarining hisobotlari o'rganildi.

Tadqiqot dizayni sifatida tavsifiy va analitik yondashuv tanlandi. Dastlab, me'da–ichak saratoni bo'yicha mavjud skrining usullari va ularning samaradorligi haqida adabiyotlar tahlil qilindi. Keyingi bosqichda skrining dasturlarining erta tashxis qo'yish va kasallikdan o'lim ko'rsatkichlarini kamaytirishdagi roli baholandi.

Ma'lumotlarni tahlil qilishda mantiqiy tahlil, taqqoslash va umumlashtirish usullaridan foydalanildi. Shuningdek, turli mamlakatlarda joriy etilgan skrining dasturlari natijalari solishtirilib, ularning afzallik va kamchiliklari aniqlandi. Olingan natijalar asosida aholi orasida skrining tadbirlarini takomillashtirish bo'yicha xulosalar chiqarildi.

Tadqiqotda skriningning asosiy usullari — gastroskopiya, kolonoskopiya, najasda yashirin qon testi va laborator tekshiruvlarning diagnostik ahamiyati alohida tahlil qilindi. Metodologik yondashuv me'da–ichak saratonini erta aniqlashda kompleks skrining dasturlarining zarurligini asoslashga qaratildi.

Metodologiya yordamida me'da–ichak saratoni bo'yicha skrining tadbirlarining aholi salomatligini yaxshilashdagi o'rni va istiqbollari ilmiy asosda baholandi.

Muhokama va natija: O'rganilgan ilmiy adabiyotlar va tahlil qilingan ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, me'da–ichak saratoni bo'yicha skrining dasturlari kasallikni erta bosqichda aniqlashda yuqori samaradorlikka ega. Tadqiqot natijalariga ko'ra, muntazam skrining tekshiruvlaridan o'tgan shaxslarda me'da va ichak saratonining I–II bosqichlarda aniqlanish darajasi skriningdan o'tmagan aholiga nisbatan sezilarli darajada yuqori bo'lgan.

Me'da saratoni bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar gastroskopiya va *Helicobacter pylori* infeksiyasini aniqlashga qaratilgan testlarning diagnostik aniqligi yuqori ekanligini tasdiqladi. Ushbu tekshiruvlar orqali me'da shilliq qavatidagi atrofik gastrit, metaplaziya va displaziya kabi prekansor holatlarni erta bosqichda aniqlash imkoniyati mavjudligi aniqlandi. Natijada o'z vaqtida davolash choralari ko'rib, saraton rivojlanishining oldi olinishi mumkin.

Kolorektal saraton bo'yicha skrining natijalari esa najasda yashirin qon testi va kolonoskopiya usullarining samaradorligini ko'rsatdi. Ayniqsa kolonoskopiya yordamida aniqlangan adenomatoz poliplarning erta bosqichda olib tashlanishi kelajakda saraton rivojlanish xavfini sezilarli darajada kamaytirishi qayd etildi. Skriningdan muntazam o'tgan aholi orasida kolorektal saratonning kech bosqichlarda aniqlanish holatlari kam uchrashi aniqlangan.

Shuningdek, natijalar shuni ko'rsatdiki, skrining dasturlarining samaradorligi aholi xabardorligi darajasi va tibbiy xizmatlardan foydalanish imkoniyatiga bevosita bog'liq. Xavf guruhiga kiruvchi shaxslar orasida skrining tadbirlarini tizimli ravishda o'tkazish kasallikni erta aniqlash ehtimolini oshiradi.

Olingan natijalar mavjud ilmiy adabiyotlar bilan solishtirilganda, me'da-ichak saratoni bo'yicha skriningning ahamiyati yana bir bor tasdiqlandi. Ko'plab xorijiy tadqiqotlarda skrining dasturlarining joriy etilishi onkologik kasalliklardan o'lim ko'rsatkichlarini kamaytirgani qayd etilgan. Ushbu maqolada keltirilgan natijalar ham mazkur xulosalarni qo'llab-quvvatlaydi.

Me'da saratoni skriningi doirasida gastroskopiya usulining keng qo'llanilishi, ayniqsa yuqori xavf guruhiga mansub aholida, kasallikni erta aniqlashda muhim ahamiyatga ega. Biroq ushbu usulning invazivligi va moddiy xarajatlar bilan bog'liqligi skrining qamrovini cheklovchi omillar sifatida baholanadi. Shu sababli kam invaziv va iqtisodiy jihatdan samarali usullarni joriy etish dolzarb masala bo'lib qolmoqda.

Kolorektal saraton skriningi bo'yicha natijalar kolonoskopiyaning "oltin standart" usul ekanligini yana bir bor ko'rsatdi. Shu bilan birga, najasda yashirin qon aniqlash testi kabi oddiy va arzon usullarni keng joriy etish orqali aholining skriningda ishtirok etish darajasini oshirish mumkinligi muhokama qilinadi. Bu, ayniqsa, rivojlanayotgan mamlakatlar sharoitida muhim ahamiyat kasb etadi. Muhokama jarayonida skrining dasturlarini muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun aholini xabardor qilish, tibbiy xodimlarning malakasini oshirish va sog'liqni saqlash infratuzilmasini mustahkamlash zarurligi aniqlandi. Shuningdek, milliy skrining dasturlarini ishlab chiqish va ularni muntazam ravishda baholab borish kelgusidagi ustuvor yo'nalishlardan biri sifatida ko'riladi.

Umuman olganda, natijalar va muhokama me'da-ichak saratoni bo'yicha skrining tadbirlarini kengaytirish va takomillashtirish kasallikni erta aniqlash, davolash samaradorligini oshirish hamda aholi salomatligini yaxshilashga xizmat qilishini ko'rsatadi.

Xulosa: Mazkur ilmiy maqolada aholi orasida me'da-ichak saratoni bo'yicha skriningning ahamiyati, uning kasallikni erta aniqlashdagi o'rni hamda sog'liqni saqlash tizimidagi dolzarbligi keng yoritildi. O'rganilgan adabiyotlar, tahlil qilingan ilmiy ma'lumotlar va olib borilgan muhokamalar asosida shuni ta'kidlash mumkinki, me'da-ichak saratoni hozirgi kunda onkologik kasalliklar orasida yuqori o'lim ko'rsatkichlariga

=====

ega bo‘lib, ushbu holat ko‘p jihatdan kasallikning kech bosqichlarda aniqlanishi bilan bog‘liq.

Tadqiqot natijalari skrining dasturlarining me‘da va ichak saratonini erta bosqichda aniqlashda yuqori samaradorlikka ega ekanligini ko‘rsatdi. Skrining tekshiruvlari orqali saratonoldi holatlarini aniqlash va ularni o‘z vaqtida bartaraf etish imkoniyati mavjud bo‘lib, bu esa kasallik rivojlanishining oldini olishda muhim omil hisoblanadi. Ayniqsa gastroskopiya, kolonoskopiya va najasda yashirin qon aniqlash testi kabi usullar klinik amaliyotda o‘z samaradorligini isbotlagan.

Me‘da saratoni rivojlanishida *Helicobacter pylori* infeksiyasining ahamiyati katta bo‘lib, ushbu infeksiyani erta aniqlash va davolash skrining dasturlarining ajralmas qismi bo‘lishi lozim. Shuningdek, kolorektal saraton bo‘yicha skrining tekshiruvlari saratonga olib keluvchi poliplarni erta aniqlash va olib tashlash imkonini berib, kasallikdan o‘lim ko‘rsatkichlarini kamaytirishga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, skrining dasturlarining muvaffaqiyati faqatgina tibbiy tekshiruvlar bilan cheklanib qolmay, balki aholi o‘rtasida onkologik xabardorlikni oshirish, sog‘lom turmush tarzini targ‘ib qilish va xavf omillarini kamaytirish bilan chambarchas bog‘liq. Aholining skriningda faol ishtirok etishi kasallikni erta aniqlash va davolash samaradorligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, skrining dasturlarini joriy etishda mavjud muammolarni ham e‘tiborga olish zarur. Jumladan, ayrim hududlarda tibbiy infratuzilmaning yetarli emasligi, malakali mutaxassislar tanqisligi hamda iqtisodiy omillar skrining qamrovini cheklovchi asosiy sabablar sifatida namoyon bo‘lmoqda. Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun sog‘liqni saqlash tizimida kompleks va bosqichma-bosqich chora-tadbirlarni amalga oshirish zarur.

Kelgusida me‘da–ichak saratoni bo‘yicha milliy skrining dasturlarini ishlab chiqish, ularni hududiy xususiyatlarni inobatga olgan holda joriy etish hamda muntazam monitoring qilib borish muhim vazifa hisoblanadi. Bundan tashqari, skrining usullarini yanada takomillashtirish, kam invaziv va iqtisodiy jihatdan samarali diagnostika usullarini keng joriy etish kelajakdagi ilmiy tadqiqotlar uchun muhim yo‘nalish bo‘lib xizmat qiladi.

Umuman olganda, me‘da–ichak saratoni bo‘yicha skrining tadbirlarini kengaytirish va takomillashtirish aholi salomatligini mustahkamlash, onkologik kasalliklardan o‘lim ko‘rsatkichlarini kamaytirish va sog‘liqni saqlash tizimi samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Ushbu ilmiy ish natijalari skrining dasturlarining ahamiyatini yana bir bor tasdiqlab, ularni amaliyotga keng joriy etish zarurligini asoslab beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. World Health Organization. Global Cancer Observatory (GLOBOCAN): Cancer incidence and mortality worldwide. Lyon: WHO; 2020.

2. Sung H, Ferlay J, Siegel RL, et al. Global cancer statistics 2020: GLOBOCAN estimates of incidence and mortality worldwide for 36 cancers in 185 countries. *CA: A Cancer Journal for Clinicians*. 2021;71(3):209–249.
3. Bray F, Laversanne M, Weiderpass E, Soerjomataram I. The ever-increasing importance of cancer as a leading cause of premature death worldwide. *Cancer*. 2021;127(16):3029–3030.
4. Correa P. *Helicobacter pylori* and gastric carcinogenesis. *American Journal of Surgical Pathology*. 1995;19(Suppl 1):S37–S43.
5. Malfertheiner P, Megraud F, O’Morain CA, et al. Management of *Helicobacter pylori* infection — the Maastricht V/Florence Consensus Report. *Gut*. 2017;66(1):6–30.
6. Schistosomes, liver flukes and *Helicobacter pylori*. IARC Monographs on the Evaluation of Carcinogenic Risks to Humans. Volume 61. Lyon: International Agency for Research on Cancer; 1994.
7. Rex DK, Boland CR, Dominitz JA, et al. Colorectal cancer screening: Recommendations for physicians and patients from the U.S. Multi-Society Task Force on Colorectal Cancer. *Gastroenterology*. 2017;153(1):307–323.
8. Winawer SJ, Zauber AG, Ho MN, et al. Prevention of colorectal cancer by colonoscopic polypectomy. *New England Journal of Medicine*. 1993;329(27):1977–1981.
9. Bretthauer M, Kalager M. Principles, effectiveness and caveats in screening for cancer. *British Journal of Surgery*. 2013;100(1):55–65.
10. Levin B, Lieberman DA, McFarland B, et al. Screening and surveillance for the early detection of colorectal cancer and adenomatous polyps. *CA: A Cancer Journal for Clinicians*. 2008;58(3):130–160.
11. Steele CB, Rim SH, Joseph DA, King JB, Seeff LC. Colorectal cancer incidence and screening — United States, 2008–2010. *MMWR*. 2013;62(3):53–60.
12. Torre LA, Bray F, Siegel RL, Ferlay J, Lortet-Tieulent J, Jemal A. Global cancer statistics, 2012. *CA: A Cancer Journal for Clinicians*. 2015;65(2):87–108.
13. Bakhtiyorovich, Ismonov Khurshidbek, and Ruziyev Nuriddin Mukhammadaliyevich. "Pairing, Their Own Aspects and Corresponding Methods of Work with Pairing in the Autocad Software." *International Journal on Orange Technologies* 3.12 (2021): 211-216.
14. qizi Abduraimova, Muazzamoy Abduqodir. "PERSPEKTIVA." *INTERNATIONAL CONFERENCES*. Vol. 1. No. 11. 2022.
15. Xurshidbek, Ismonov, Rustamov Umurzoq, and Abduraimova Muazzamoy. "MARKAZIY VA PARALLEL PROYEKSIYA ORTOGONAL PROYEKSIYALAR VA MODELNI KO ‘RINISHLARI." *Educational Research in Universal Sciences* 1.4 (2022): 70-81.

=====

16. Ismonov, Xurshidbek Baxtiyorovich, and Muazzamoy Abduqodir qizi Abduraimova. "ORTOGONAL PROYEKSIYALAR VA MODELNI KO 'RINISHLARI." Educational Research in Universal Sciences 1.3 (2022): 288-296.

17. Qizi, Abduraimova Muazzamoy Abduqodir. "PROJECTION AND AXONOMETRY."

18. "UMUM TA'LIM MAKTABLARDA CHIZMACHILIK FANINI O'QITISHNING HOZIR HOLATI." Oriental Art and Culture, Vol. 5, No. 6, 2024, pp. 65–69.